

УДК 159.9.072.942.5-055.52

ЦАРЬКОВА О. В.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Б. Хмельницького*

ПСИХОДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ БАТЬКАМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ РОЗЛАДАМИ

У статті розглянуто необхідність проведення психологічної діагностики у сім'ях, де росте дитина з особливими потребами. Визначено основний психодіагностичний інструментарій, за допомогою котрого можливо з'ясувати актуальний психоемоційний стан батьків та наявність таких почуттів, як почуття провини, тривожності та страху за майбутнє. Також акцентовано увагу на особливостях особистості батьків. Зроблено висновок, що у процесі роботи з батьками, які виховують дитину з обмеженими можливостями, фахівцю краще застосовувати експрес-методи діагностики, які займають менше часу для їх проведення. Визначена необхідність створення школи сім'ї, де батьки можуть обмінюватись досвідом по догляду за дитиною. Також розглянуто особливості побудови корекційної та терапевтичної роботи з родиною.

Ключові слова: психодіагностика, почуття провини, бесіда, спостереження, сім'я, модель сім'ї, психологічний клімат, школа сім'ї, психологічний супровід.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема появи у сім'ях дітей з обмеженими можливостями та функціональними розладами набуває все більших масштабів. На жаль, батькам не вдається попередити розвиток того чи іншого захворювання у їх дитини. Тому актуальним почуттям для таких батьків є почуття провини. Дорослі дорікають себе за те, що своєчасно не змогли помітити та запобігти розвитку хвороби. Найчастіше почуття провини, яке при цьому виникає, має ірраціональний характер. З боку психологічної підтримки та супроводу сімей, де росте дитина з вадами, важливою є психодіагностика емоційних станів батьків. На основі отриманих діагностичних даних виникає необхідність у побудові корекційної та психотерапевтичної роботи з родиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості батьківських відносин та їх вплив на розвиток дітей вивчали: О. О. Бодальов, А. Я. Варга, І. В. Добряков, В. І. Захаров, М. І. Лісіна, Є. М. Мастюкова, В. М. Мініяров, І. М. Нікольська, В. В. Столін, С. М. Сорокоумова, В. В. Ткачова, У. В. Ульяновка, Е. Г. Ейдемільер, П. М. Якобсон. І. І. Мамайчук, Г. О. Мішина, Л. І. Солнцева, В. В. Ткачева, зокрема вам стверджували, що у кожної дитини з порушеннями розвитку виникають проблеми при взаємодії з батьками. А. Я. Варга, В. В. Століна розробили тест-опитувальник батьківського ставлення, що дозволяє продіагностувати особливості батьківського ставлення у матерів, батьків, опікунів, що звертаються за психологічною допомогою з питань виховання дітей та спілкування з ними. Безпосередньо виникнення спілкування та взаємодії між дитиною та батьками вивчала М. І. Лісіна.

Мета статті – розглянути основні психодіагностичні методи, що використовуються для дослідження переживання почуття провини у батьків, які виховують дітей з обмеженими можливостями та функціональними розладами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для оптимальної побудови корекційної та терапевтичної роботи з батьками, які виховують дитину з вадами, необхідним є проведення психологічної діагностики. У рамках діагностичного етапу аналізуються особистісні особливості батьків, у тому числі емоційні та комунікативні властивості, визначається рівень тривожності.

Для діагностування сім'ї застосовується: спостереження, бесіди-інтерв'ю, проєктивні методики, особистісні тести.

Діагностичне обстеження сім'ї повинно проводитися з урахуванням того, що, як правило, батьки дитини з обмеженими можливостями та функціональними розладами не мають у своєму розпорядженні часу, крім того, їм буває досить складно говорити з фахівцями на теми сімейних взаємин, батьківського ставлення до дитини. У більшості батьків прослідковується установка на лікування та реабілітацію дитини, інші теми здаються батькам неактуальними. У зв'язку з цим потрібні експрес-методики, які не займають багато часу і є максимально інформативними для фахівця [1].

На сьогоднішній день вітчизняними і зарубіжними вченими запропоновані різні моделі аналізу сім'ї, наприклад, чотирьохаспектна модель аналізу сімейної системи, котра включає такі характеристики: структурні (тип зв'язку та ієрархії у сім'ї, зовнішні

і внутрішні кордони); сімейна мікродинаміка, що відображає особливості повсякденного сімейного функціонування (комунікативний стиль, розподіл ролей тощо); макродинаміка, що відображає особливості сімейної історії у поколіннях; сімейна ідеологія, котра відображає норми і цінності сім'ї.

До психологічних проблем батьків можна віднести такі, як почуття провини, страх за майбутнє, почуття сорому, дезорієнтації.

Для дослідження особливостей переживання почуття провини батьками, які виховують дітей з обмеженими можливостями та функціональними розладами, використовують низку діагностичних методик:

1. Методика діагностики оперативної оцінки самопочуття, активності і настрою (САН).
2. Методика діагностики батьківського ставлення А. Я. Варги, В. О. Століна.
3. Опитувальник «Задоволеність шлюбом» (ОУБ).
4. Методика вивчення самооцінки.
5. Методика вивчення тривоги і депресії.
6. Тест Кеттелла 16 PF [6].

На ранніх етапах розвитку дитини з обмеженими можливостями – від народження до трьох років – батькам надається консультативно-діагностична допомога. Мета цієї роботи – надавати результативну допомогу батькам в освоєнні ефективних «домашніх» методів реабілітації дитини. Батьки можуть проконсультуватися з питань виховання, розвитку, ігрових прийомів занять і навчання дітей раннього віку у домашніх умовах. Для визначення рівня розвитку дитини та її здібностей до подальшого просування застосовується розвивальний тест Ст. Штрасмайера. За його допомогою можна дізнатися, якими навичками (самообслуговування; соціальний розвиток; дрібна моторика; загальна моторика; мова; мислення, сприйняття) у різних областях володіє дитина і яким може бути вищий рівень її досягнень [8]. Цей тест має діагностичну і розвивальну спрямованість, допомагаючи фахівцям орієнтуватися у системі розвивальних вправ при оволодінні певними навичками, також дозволяє скласти практичні рекомендації батькам щодо розвитку дитини.

Сімейне консультування включає у себе: діагностику дитячо-батьківських відносин, консультування з сімейних питань, психо-

терапію зі складними сімейними ситуаціями (криза сім'ї, розлучення, внутріньосімейні відносини, залежність від стану дитини).

Психологічна діагностика здійснюється для вивчення специфіки сімейного клімату, характеру взаємодії батьків з особливою дитиною, моделей виховання, які використовуються батьками, особливостей батьківського сприйняття проблем дитини [5].

За підсумками діагностики з сім'ями проводяться консультації. Проводячи консультації, фахівці відповідають на питання батьків і дітей, намагаються дати їм кваліфіковану пораду. Батьки поповнюють свої психолого-педагогічні знання, змінюють свої погляди на виховання дітей, гармонізують їх душевний стан. У багатьох батьків змінюються песимістичні установки, пов'язані з захворюванням дитини, з'являються досить оптимістичні погляди на життя. Психолог допомагає батькам аналізувати відчуття своїх дітей, розпізнавати особливості їх емоційного стану, грамотно надавати допомогу у вирішенні складних для них ситуацій [2].

Психотерапія зорієнтована на зниження рівня психоемоційної напруги; створення сприятливого психоемоційного клімату у сім'ях; формування позитивного образу майбутнього для дитини і сім'ї у цілому. Тут вирішуються такі завдання: корекція неконструктивних форм поведінки батьків, таких, як агресивність, необ'єктивна оцінка поведінки дитини; корекція взаємин з дитиною, які характеризуються, як гіперопіка, до оптимальних взаємин; корекція внутрішнього психологічного стану батьків: стан переживання неуспіху, пов'язаного з психофізичною недостатністю дитини, має поступово перейти до розуміння можливостей дитини, радість від його «маленьких» успіхів та багато іншого. Завдання вирішуються з використанням сучасних методів психотерапії: релаксаційний практикум, казкотерапія, арттерапія, а також психологічні консультації та тренінги [3].

Релаксація, автогенні тренування проводяться у сенсорній кімнаті, сприяють нормалізації психічного стану у батьків, поліпшують емоційний стан, зберігають і зміцнюють здоров'я, знижують занепокоєння й агресивність, знімають нервові збудження та тривожність, мають релаксуючий ефект. Змінюється настрій, виникає відчуття спокою і релаксації, радості і задоволення, змінюється ставлення до себе.

Важливим напрямком у роботі з батьками є школа сім'ї. Метою такої школи є: усвідомлення, прийняття, адекватне ставлення

батьків до хвороби дитини; інформованість про особливості і можливості розвитку. Перебуваючи у центрі разом з дитиною, батьки не тільки беруть участь у реабілітаційному процесі, але й інтенсивно навчаються прийомам реабілітації з метою їх подальшого застосування у домашніх умовах [7].

Виховання і розвиток особливої дитини дуже складне завдання для всієї родини. Воно вимагає від батьків великих фізичних і духовних сил, тому так важливо дорослим зберегти фізичне здоров'я і душевну рівновагу, оптимізм. Від того, як далі поведуть себе батьки, багато у чому залежатиме доля дитини і самої сім'ї.

Створення і підтримка у родині здорового психологічного клімату слугує гарантією гармонійного розвитку особистості дитини та її успішної соціалізації. Результат розвитку багато у чому залежить від ставлення батьків до самого факту народження особливої дитини, її прийняття, вибору стилю і тактики виховання, розуміння особливостей захворювання, можливостей на всіх етапах розвитку дитини збереження поважних відносин між членами сім'ї.

Знаючи особливості розвитку своєї дитини, її можливості та перспективи розвитку, можна організувати цілеспрямовані корекційні заняття, сформувати адекватну самооцінку, розвинути необхідні у житті вольові якості. Велике значення має правильний розпорядок дня: суворе дотримання режиму харчування і сну, чергування занять з відпочинком та прогулянками, помірний перегляд телепередач [4]. Важливу роль відіграє організація систематичних, цілеспрямованих занять з розвитку мовлення, уваги, пам'яті, мислення, формування навичок самообслуговування, рухових навичок й умінь. Наявність певного порядку створює умови, за яких у дитини немає підстав для капризів, для відмови підкорятися ряду встановлених вимог. Поступово вона вправляється в умінні стримуватися і регулювати свою поведінку. Важливо активне включення дитини у повсякденне життя сім'ї, посилену трудову діяльність, прагнення до того, щоб дитина не тільки обслуговувала себе (самостійно їла, вдягалася, була охайною), але й мала певні обов'язки, виконання котрих значуще для оточуючих (накрити на стіл, прибрати посуд тощо).

У більшості особливих дітей уявлення про навколишній світ обмежені. Тому дуже важливо поступово розширювати кругозір дитини, знайомити її з різними предметами і явищами, привча-

ти до нових явищ обережно, не перевантажуючи великою кількістю вражень. Перш ніж показати дитині, наприклад, домашніх тварин, необхідно розповісти про них, показати їх на картинках [9]. При впорядкованому житті у домашніх умовах, у неї розширюється кругозір, збагачується пам'ять, формується спостережливість і допитливість.

Згуртованість усіх членів сім'ї, шанобливе ставлення один до одного, наявність загальних цілей і єдиної системи цінностей, бажання максимально проявити і реалізувати власні можливості, допомогти у цьому своїм близьким – усе це дозволяє спрогнозувати найбільш оптимальний та ефективний шлях формування активної життєвої позиції і розвитку особливої дитини, оскільки саме у цьому випадку сім'я буде необхідним розвивальним середовищем для дитини з обмеженими можливостями здоров'я [10].

Позначене коло питань взаємодії членів сім'ї з дитиною з обмеженими можливостями та функціональними розладами дозволило виділити такі напрямки роботи з сім'єю:

1. Інформаційна допомога;
2. Розвиток у членів сім'ї навичок ефективної опіки, комунікації;
3. Соціальна підтримка;
4. Комплексна допомога [11].

Інформаційна допомога має на меті задоволення потреби членів сім'ї в інформації і здійснюється у вигляді інтерактивних семінарів та лекторіїв. На подібних програмах членам сім'ї надається інформація про хворобу дитини, необхідні заходи щодо поліпшення взаєморозуміння у сім'ї через визнання переживань кожного з її членів.

Соціальна підтримка не ставить перед собою завдання чогось навчити членів родини. Головний напрямок тут – підтримка, розуміння і співчуття з боку інших людей, можливість поділитися своїми переживаннями. Основну роль відіграють групи взаємодопомоги родичів.

Комплексна допомога об'єднує інформування, навчання та емоційну підтримку, визнаючи ефективність кожного.

Усі перераховані вище напрямки сконцентровані на тому, як допомогти, як за допомогою знань і навичок члени сім'ї можуть полегшити своє життя і допомогти у реабілітації дитини з обмеженими можливостями та функціональними розладами.

Створення моделі комплексної психологічної допомоги сім'ї, яка виховує дитину з вадами у розвитку дозволяє індивідуалізувати підхід до кожної дитини, знижує фрустраційне навантаження на членів сім'ї і підвищує її реабілітаційні можливості.

Прикладом такої роботи є модель системи психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку, розроблена та апробована на практиці. Ця модель представлена складною структурою, що включає взаємопов'язані напрями: діагностику, консультування, психокорекцію. У психокорекційному напрямку виділяють індивідуальну і групову роботу [3].

Індивідуальна робота з родичами спрямована на вивчення біографії сім'ї дитини з відхиленнями у розвитку, життєвого шляху її батьків, особливостей їх особистості, історії захворювання дитини, відносин з родичами і знайомими. Довірчі відносини, прояв співчуття до проблем батьків дозволяють психологу побачити і визначити ті проблеми, які їх хвилюють. У процесі роботи аналізуються дисгармонійні характеристики у структурі особистості батьків, які ускладнюють їм переосмислення власної ситуації, пов'язаної зі станом дитини, набуття нової світоглядної позиції. Поступово розкриваються особливості виникнення невротичних симптомів, а також патохарактерологічні особливості особистості батьків.

Подібна робота вимагає від родичів змін взаємовідносин, звичного стилю поведінки і разом з тим серйозної, глибокої роботи над собою.

Групова терапія, тренінги навичок є однією з найбільш поширених форм роботи з родичами інваліда. Склад групи може мати обмеження за статтю, типом порушень, кількістю учасників. Група може призначатися для батьків, які тільки що дізналися про діагноз, і для батьків дорослих дітей, а також для допомоги братам, сестрам та іншим членам сім'ї. Її керівником може бути як фахівець, так і батько – член групи.

У процесі групової роботи учасники мають можливість поділитися своїми почуттями з такими ж родичами без страху осуду і незрозуміння. Це пом'якшує почуття самотності та ізоляції, надає впевненості у власних силах. У цьому зв'язку будь-яка група не тільки надає необхідну родичам інформацію, але і має терапевтичний ефект. Тренінги для родичів демонструють рольові моделі і дають можливість у вправах попрацювати над проблемами

у сімейних відносинах, розкривають внутрішні конфлікти учасників. На зустрічах у групі батьки отримують можливість обговорити різні проблемні ситуації виховання, навчання дітей і дізнатися про способи інших батьків вирішувати їх [3].

У якості найбільш продуктивної та об'єктивної реконструюючої самосвідомість батьків форми роботи виступає групова дискусія. Матеріалом для дискусій стають спеціально відібрані психологом теми, особливо значущі для цієї категорії осіб. Фахівці-практики виділяють у цьому напрямку теми, що висвітлюють:

1. Внутрішні психологічні проблеми родичів інвалідів;
2. Проблеми, що виникають при взаємодії батьків з хворою дитиною у мікро- і макросоціумах;
3. Проблеми, що виникають у взаєминах подружжя, членів сім'ї, у якій виховується дитина з відхиленнями у розвитку;
4. Розуміння у сім'ї стану хворого, оцінка його можливостей, динаміка відносин у сім'ї та сім'ї з позасімейним оточенням у зв'язку з захворюванням її члена [12].

У навчальних програмах батьки можуть отримувати інформацію про права, необхідні послуги при конкретному захворюванні.

Висновки. Часто теми, які на першій погляд стосуються виховання і взаємин, розкривають різні почуття, випробовувані родичами: почуття провини і пошуки причини захворювання у своїй поведінці і поведінці близьких, біль та особисті переживання. Використання ведучим групи прийомів і технік групової роботи сприяє тому, щоб ці почуття учасники могли висловити і пережити разом.

Отже, будь-яка корекційна, терапевтична робота починається з психодіагностики, на основі результатів якої будується та реалізується психологічна допомога, підтримка, супровід сімей, де росте дитина з обмеженими можливостями та функціональними розладами.

Список використаних джерел

1. Волкова А. Н. Методические приемы диагностики супружеских отношений / А. Н. Волкова, Т. М. Трапезникова // Вопросы психологии. – 1985. – № 5. – С. 110–116.
2. Воловик В. М. Семейные исследования в психиатрии и их значение для реабилитации больных / В. М. Воловик // Клинические и организационные основы реабилитации психически больных. – М., 1980. – С. 207–267.
3. Групповая психотерапия / Под ред. Б. Д. Карвасарского, С. Ледера. – М.: Медицина, 2000. – 384 с.

4. Либина А. Стили реагирования на стресс: психологическая защита или совладание со сложными обстоятельствами / А. Либина, А. Либин // *Стиль человека: психологический анализ.* – М.: Смысл, 2008. – С. 190–204.
5. Манхаева О. М. Теоретико-эмпирическое обоснование феномена «чувство вины» с точки зрения развития личности / О. М. Манхаева // *Образование и саморазвитие.* – Казань: Изд-во «Центр инновационных технологий», 2010. – №6 (22). – С. 221–227.
6. Немов Р. С. Психология: В 3-х кн. – Кн. 3. : Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Р. С. Немов. – 4-е изд. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 631 с.
7. Рахманов В. М. Семейная психотерапия у родителей детей с ограниченными возможностями / Рахманов В. М., Завалко Ю. Н., Рахманов Р. В. // *Сучасні методи діагностики і лікування психічних і соматичних розладів психогенного походження (XII Платонівські читання): Матеріали науково-практичної конференції.* – Харків, 2011. – С. 81–82.
8. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: В 2 кн. – Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приёмы и упражнения: учеб. пособие / Е. И. Рогов. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. – 477 с.
9. Сабуров В. В. Технологическая модель подготовки родителей для повышения коррекционной направленности воспитания в семье детей с нарушениями интеллекта и пути ее реализации: автореф. дис. канд. пед. наук / В. В. Сабуров. – Екатеринбург, 2009. – 23 с.
10. Смирнова Е. О. Особенности отношения родителей к ребёнку с трудностями в общении / Е. О. Смирнова, И. В. Хохлачёва // *Вопросы психологии.* – 2008. – №4. – С. 24–35
11. Спиваковская А. С. Обоснование психологической коррекции неадекватных родительских позиций / А. С. Спиваковская // *Семья и формирование личности.* – М.: Просвещение, 2001. – 115 с.
12. Фурман А. В. Психодиагностика особистісної адаптованості: Наукове видання / А. В. Фурман. – Тернопіль: «Економічна думка», 2000. – 197 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Volkova A. N. Metodycheskiye pryemy dyahnostyky supruzheskykh otnoshenyy / A. N. Volkova, T. M. Trapeznukova // *Voprosy psikhologyy.* – 1985. – # 5. – S. 110–116.
2. Volovyk V. M. Semeynye yssledovaniya v psykhyatryy u ykh znachenye dlya reabyl'tatsyy bol'nykh / V. M. Volovyk // *Klynycheskiye u orhanyzatsyonnye osnovy reabyl'tatsyy psykhychesky bol'nykh.* – M., 1980. – S. 207–267.
3. Hruppovaya psykhoterapiya / Pod. red. B. D. Karvasarskoho, S. Ledera. – M.: Medytsyna, 2000. – 384 s.
4. Lybyna A. Styly reahyrovaniya na stress: psykholohycheskaya zashchyta yly sovladanye so slozhnymy obstoyatel'stvamy / A. Lybyna, A. Lybyn // *Styl' cheloveka: psykholohychesky analiz.* – M.: Smysl, 2008. – S. 190–204.
5. Mankhaeva O. M. Teoretyko-empyrycheskoe obosnovanye fenomena «chuvstvo vyny» s tochky zrenyya razvytyya lychnosti / O. M. Mankhaeva // *Obrazovanye u samorazvytye.* – Kazan': Yzd-vo «Tsentri ynnovatsyonnykh tekhnologyy», 2010. – #6 (22). – S. 221–227.

6. Nemov R. S. Psikhologhiyya: V 3-kh kn. – Kn.3. : Psikhodyahnostyka. Vvedenye v nauchnoe psikhologhicheskoe yssledovanye s elementamy matematycheskoy statystyky : ucheb. dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenyy. / R. S. Nemov. – 4-e yzd. – M. : Humanitar. yzd. tsentr VLADOS, 2006. – 631s.
7. Rakhmanov V. M. Semeynaya psikhoterapiya u rodyteley detey s ohranychennymu vozmozhnostyamy / Rakhmanov V. M., Zavalko Yu. N., Rakhmanov R. V. // Suchasni metody diahnostryky i likuvannya psykhhichnykh i somatychnykh rozladiv psykhhohennoho pokhodzhennya (KhII Platonivs'ki chytannya): Materialy naukovy-praktychnoyi konferentsiyi. – Kharkiv, 2011. – S. 81–82.
8. Rohov E. Y. Nastol'naya knyha praktycheskoho psykholoha: V 2 kn. – Kn.2: Rabota psykholoha so vzroslymu. Korrektsyonnye pryemy u upravlenyya: ucheb. posobyе / E. Y. Rohov. – M. : Yzd-vo VLADOS-PRESS, 2006. – 477s.
9. Saburov V. V. Tekhnologhicheskaya model' podgotovky rodyteley dlya povyshenyya korrektsyonnoy napravlennoy vospytanyya v sem'e detey s narushenyyamu yntellekta y puty ee realizatsyy: avtoref. dys. kand. ped. nauk / V. V. Saburov. – Ekaterynburh, 2009. – 23 s.
10. Smyrnova E. O. Osobennosty otnoshenyya rodyteley k rebenku s trudnostyamy v obshchenyy / E. O. Smyrnova, Y. V. Khokhlacheva // Voprosy psykholohyy. – 2008. – #4. – S. 24–35
11. Spyyakovskaya A. S. Obosnovanye psykholohycheskoy korrektsyy neadekvatnykh rodytel'skykh pozytsyy / A. S. Spyyakovskaya // Sem'ya y formirovanye lychnosty. – M. : Prosveshchenye, 2001. – 115 s.
12. Furman A. V. Psykhdiahnostryka osobystisnoy adaptovanosti: Naukove vydannya / A. V. Furman. – Ternopil': «Ekonomichna dumka», 2000. – 197 s.

ЦАРЬКОВА О. В.

ПСИХОДИАГНОСТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ОСОБНОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАНИЯ ЧУВСТВА ВИНЫ РОДИТЕЛЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫМИ РАССТРОЙСТВАМИ

В статье рассмотрена необходимость проведения психологической диагностики в семьях, где растет ребенок с особыми потребностями. Определен основной психодиагностический инструментарий, при помощи которого возможно выяснить актуальное психоэмоциональное состояние родителей и наличие таких чувств, как чувство вины, тревоги и страха за будущее. Также акцентировано внимание на особенностях личности родителей. Сделан вывод, что в процессе работы с родителями, которые воспитывают ребенка с ограниченными возможностями, специалисту лучше применять экспресс-методы диагностики, которые занимают меньше времени для их проведения. Определена необхо-

димосьть создания школы семьи, где родители могут обмениваться опытом по уходу за ребенком. Также рассмотрены особенности построения коррекционной и терапевтической работы с семьей. Ключевые слова: психодиагностика, чувство вины, беседа, наблюдение, семья, модель семьи, психологический климат, школа семьи, психологическое сопровождение.

TSARKOVA O. V.

PSYCHODIAGNOSTIC METHODS OF STUDYING THE PECULAIRITIES OF PARENTS' RAISING CHILDREN WITH DISABILITIES AND FUNCTIONAL DISORDERS GUILT FEELING

This work discusses the need for psychological diagnosis in families where the child grows with disabilities. The key psychodiagnostical methods, which help to find out current psycho-emotional state of the parents and the existence of such feelings as guilt, anxiety and fear for the future, is identified. Also, the emphasis is made on the parents' personality traits. It is concluded that in the process of working with parents who are raising a child with disabilities the expert need to apply the rapid analysis methods of diagnostic that take less time to carry them out. The necessity of setting up of the «school of family» where parents can share their experience in child care is explained in the work. Also, aspects of remedial and therapeutic work with the family construction are observed. Attention is paid to parents' acception of the fact that they grow a child with disabilities. It is concluded that there is a need of comprehensive assistance to families where such child grows. The features of the family environment and its direct impact on the psycho-emotional development are underlined in the work. It's determined that it is important to create a harmonious atmosphere in the family to facilitate more effective rehabilitation of the child and its adaptation to the environment. It's concluded that if there is forehanded assistance to families where the child grows with disabilities, the level and the prospects of further emotional and physiological development will be much higher. Also, this paper highlights the need for a comprehensive psychological assistance to families that raising a child with disabilities in development, allowing individualized approach to each child, reduces frustration burden family members and increases its rehabilitation opportunities.

Keywords: psychological diagnostics, guilt feeling, interview, observation, family, the model of family, psychological climate, the school of family, psychological support.

Стаття надійшла до редколегії 05.01.2015 року.